

О.В. Марицун

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент Н.Д. Борисенко*

Фразеологічний аспект концепту ЧАС в сучасній англійській мові

На сучасному етапі розвитку лінгвістики, все більше уваги приділяється засобам мови, що вербалізують знання про оточуючий світ, в якому здійснює свою діяльність людина, носій мови. Як наслідок у центрі уваги лінгвістів перебувають ті мовні одиниці, які акумулюють інформацію про людину та її оточення [2, 7]. Серед останніх виділяють фразеологізми, які кодують культурні традиції та історію народу [6]. Саме даним фактом обумовлена **актуальність** розвідки. З іншого боку, фразеологічний фонд є відкритою системою, яка постійно оновлюється, та, відповідно, потребує вивчення, структуралізації та класифікації. Метою нашої статті є дослідження тих фразеологізмів, які вербалізують концепт ЧАС в сучасній англійській мові. Залучення поняття *концепту* дозволяє нам глибше дослідити семантику аналізованих одиниць.

У сучасному мовознавстві концепт розглядається як поняття, утворене в результаті взаємозв'язку певного ряду факторів, серед яких історія, традиції, релігія, досвід, система цінностей народу тощо[1]. Ю.С. Степанов стверджує, що концепт – це двосторонній процес, який включає в себе мову, як чинник, що впливає на світогляд людини, та особистість, яка впливає на формування та становлення мови [5]. Вивчення концептів сприяє не лише пізнанню світу, але й пізнанню своєї власної свідомості, оскільки саме концепт дозволяє розглянути одиниці, якими ми мислимо про світ, утворення, за допомогою яких утворюється певну модель свідомості [3; 4].

Варто зазначити, що поняття концепт не є чітко структурованим, проте, основними його складовими є ядро та периферія. Саме периферія концепту репрезентована фразеологізмами, які відображують особливості образного сприйняття дійсності.

Фразеологічний аспект концепту ЧАС відбиває ставлення англословного суспільства до часу, показує особливості його сприйняття та відношення до нього. Особливістю семантики фразеологічних одиниць є віддзеркалення в кожній одиниці концептуальної картини світу, тобто сприйняття народом фразеологічного

аспекту концепту, який виражається в певних цінностях, які пронесені та збережені впродовж історії.

Основними опозиціями, виділеними в ході дослідження є наявність (*free time*) – відсутність часу (*out of time*); співвіднесеність дії з моментом мовлення: давно (*when Queen Anne was alive*) – недавно (*while ago*), , скоро (*at a good hour*) – нескоро (*in a long run*), періодичність дії: часто (*every blessed day*) – рідко (*once in a blue moon*), завжди (*to the grave*) – ніколи (*on tomorrow comes never*); об'єм часу, витрачений на виконання дії: швидко (*in a New York minute*) – повільно (*let the grass grow under the feet*).

Окремим пластом фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт ЧАС в англійській мові виступають підрядні часу, що означають давно минулу дію: *when Queen Anne was alive, when Adam was a boy*, або неможливу дію: *when Dover and Calais meet, when the devil is blind, when the moon turns green cheese, when the sea gives up its death, when two Sundays come together, when one's clock strikes, when Queen Anne was alive, when Adam was a boy*.

Розглядаючи фразеологічний аспект даного концепту, варто зазначити емоційну забарвленість фразеологічних одиниць. Члени опозиції на позначення *рідко* або *повільно* виконуваної дії, зазвичай, несуть негативну конотацію, в той час як компоненти *швидко*, *часто*, *вчасно* мають позитивне значення. Крім визначених опозицій з позитивним та негативним значенням, існує ряд фразеологізмів з нейтральним забарвленням (*a matter of time, at intervals, in an instant*).

Як було раніше зазначено, фразеологічний аспект концепту ЧАС вербалізується в фразеологічних одиницях та ілюструє сприйняття часу англomовним суспільством та характеризує їх національну свідомість та ставлення до навколишнього світу. Саме тому, фразеологічні одиниці, що вербалізують концепт ЧАС в англійській мові, формуються на основі певних асоціацій [8]. В ході дослідження були виділені основні групи асоціацій, що відображають сприйняття часу в англomовній лінгвокультурній спільноті.

Однією з головних асоціативних категорій концепту ЧАС є, власне, назви періодів часу: секунда, хвилина, година, день, тиждень, місяць, рік, та назви днів тижня. Переважна більшість таких фразеологічних одиниць показують швидкодію, яка відбувається майже моментально: *split second, in a New-York minute*.

Протилежного значення набував фразеологізм *for donkey's years*, що походить від словосполучення *donkey's ears*, де час порівнювався з довгими вухами віслика. Крім того, загальновідомим фактом є те, що віслики є доволі довготривалими тваринами. Іншими фразеологічними одиницями, що асоціюються з назвами періоду часу є *a month of Sundays*, означаючи великим проміжком часу бездіяльності та *banker's hours*, на позначення скороченого робочого дня.

Наступною асоціацією, яка виникає в ході аналізу фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт ЧАС є Біблія та міфологія. Найяскравішими прикладами таких асоціацій є фразеологізми *as long as Jared, as long as Methuselah*, що справедливо слугують показниками довготривалої дії. Прикладом використання міфологічних асоціацій є фразеологізм *at (on) the Greek calends (calends)*, що несе іронічний характер, оскільки фразеологізм запозичений з римської міфології. Календою в римлян вважався перший день місяця, а греки не ділили час на календи, що й слугує ґрунтом для зображення неможливості виконання дії.

Годинник, як втілення часу, став основою для фразеологічних одиниць, що мають асоціацію з рухом годинникової стрілки та виражають точність, вчасність або неможливість повернути згаяний час. Найяскравіше дану категорію представляють такі фразеологізми, як: *against the clock, to turn back the hands of time, on the dot*.

Номінації сонця та місяця як поняття, що виражають категорії день та ніч використовуються для підкреслення тимчасового характеру явища, його рідкості та швидкоплинності: *the morning sun never lasts a day, once in a blue moon*.

Таким чином, проаналізувавши фразеологічні одиниці на позначення часу, робимо висновок, що аналіз фразеологічного аспекту концепту ЧАС дозволяє виявити особливості відношення англomовної лінгвокультурної спільноти до категорії часу та визначити роль останньої в житті англomовного соціуму. Крім того, було виявлено, що фразеологічний аспект концепту ЧАС не лише вербалізується в фразеологічних одиницях, але й будується, формується на основі певних асоціацій, що виникають в носіїв мови. Подальшою перспективою дослідження є, на наш погляд, зіставний аналіз засобів вербалізації концептів TIME / ЧАС в сучасній українській та англійській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н.Д. Образ: Опыт концептуального анализа / Н.Д. Арутюнова / – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
 2. Воробьев В.В. О понятии лингвокультурологии и ее компонентах / В.В. Воробьев // Язык и культура. Вторая международная конференция. Доклады / Сост. С.Б.Бураго. – К.: Коллегиум, 1993. – 345 с.
 3. Золотова Н. О. "Картина мира" и ядро лексикона носителя английского языка / Н.О. Золотова // Проблемы симантики : Психолингвистические исследования, 1991. – 187 с.
 4. Кубрякова Е.С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи / Е.С. Кубрякова / – М.: Наука, 1991. – 240с.
 5. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов / – М.: Академический проект, 2001. – 824 с.
 6. Телия В.Н. Культурологический компонент фразеологии (к проблеме культурно - национального миропонимания) /В.Н. Телия // Язык и культура. Вторая международная конференция. Тезисы. Часть I. / Сост. С.Б.Бураго. – К.: Коллегиум, 1993. – 310 с.
 7. Хроленко А.Т. Основі лингвокультуро́логії / А.Т. Хроленко / Учеб. пособие. – М: Флинта, Наука, 2005. – 184 с.
- Keesing R.M. Radical cultural difference: Anthropology's myth? / R.M. Keesing
// Language contact and language conflict. – Amsterdam-Philadelphia, 1994. – 263 p.